

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

31. An fructus ex pignore perceptos teneatur mutuator in sortem
computare? Et an ratione lucri cessantis data, ni emergentis, vel alterius
iusti tituli, ex pacto eos sibi possit rescruare? Et alij ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76413)

cessitas grauis, & quando est periculum spirituale, non esse obligationem restituendi tale damnum, aut lucrum, quia creditor saltem ex charitate tenebatur postposito illo paruo damno, aut lucro, succurrere proximo patienti illam necessitatem. In aliis vero casibus, quos vbi supra Dicitillus numerat, excusantibus a restitutione, putat teneri debitorem, cum venerit ad lautorem fortunam restituere tale damnum, aut lucrum creditorum. Ratio est, quia non tenetur creditor, etiam ex charitate consentire in dilationem illam, nisi debitor suscipiat in se tale onus, neque aequum est, ut debitor propter suum commodum, aut ut vitet suum damnum, velit dilationem eius, quod iam ex iustitia tenetur soluere, non suscipiendo in se onus refarciendi creditorum damnum minus, quod ex dilatione illi prouenit. Vnde ad argumentum respondetur, teneri ex tacito pacto, & conditione sub qua potuit licite velle dilationem, & sine qua licite non potuit eam velle.

4. Ego vero, his non obstantibus, sequor sententiam Patris Caltri Palai, quam antea docuit Petrus Nauarra de restitu. libr. 4. cap. 4. dub. 9. num. 5. vbi vniuersaliter asserit, quacumque causa rationabili existente, non teneri restituere tale damnum, aut lucrum creditorum. Cuius ratio est, quia cum non sit in mora, seu in culpa, non tenetur ratione iniustae acceptionis, nec ratione rei acceptae, cum nihil ad eum perueniat ex iis, quae creditor amittit. Et ideo hanc sententiam tenet nouissimè Ioannes de Soria in Epit. Summar. part. 2. tract. 2. sect. 3. dist. 1. §. qui quibus, & quomodo facienda restitutio. Vide etiam circa praesentem difficultatem Lessium de iniustis, libr. 2. cap. 16. dub. 101.

5. Nota hic obiter, duodecim esse causas, excusantes a restitutione, quae desumuntur ex parte creditoris & debitoris simul, ex parte rei restituendae, ex parte legis, & ex parte legillatoris. Prima est condonatio creditoris seu remissio. Secunda est damnum, quod creditor, vel tertiae personae obueniet, si vel non fiat restitutio, vel differatur, & haec duae sunt ex parte creditoris. Tertia, est impotentia debitoris. Quarta, extrema vel grauis eius necessitas. Quinta, notabile eiusdem detrimentum, si vel restituar, vel statim restituatur. Sexta, ignorantia eiusdem debitoris. Et septima aequale debitoris dubium, & haec quinque sumuntur ex parte debitoris. Octaua, compensatio, quae sumitur ex parte creditoris, & debitoris simul, sub qua comprehenditur compensatio a debitore facta creditori creditoris. Nona interitus rei, quae sumitur ex parte rei restituendae. Decima ex parte legis, quae est praescriptio. Vndecima, ex parte Legillatoris, quae est compositio. Et duodecima, quae est spes restituendi omnibus, si statim non restituatur; de singulis sigillatim agamus. Et has quidem causas sigillatim exponit Ioseph Rocafull in praxi Theolog. moral. tom. 2. libr. 5. de septimo praeepto Decalogi, et al. 4. capite ultimo, numer. 405. cum sequentibus, qui etiam optime notat esse alias causas, quae licet videantur excusare a restitutione, non autem excusant. Prima creditorum esse excommunicatum; haec enim excommunicatio creditoris iuxta veram sententiam non excusat, ut constat ex vericulo illo, vtile, lex, humile, &c. Secunda causa non excusans est cessio bonorum; haec enim non est introducta ad liberandum in conscientia, sed solum ad liberandum a carcere, & conuentione in iudicio, atque excommunicatione, quae pro foro exteriori solum valet. Tertia causa est lex permissiua; haec enim non excusat a restitutione, ut qui defraudat emptorem, vel venditorem non excusatur a restitutione, & qui per legem civilem praescribit non excusatur; lege enim permissiua non conceditur actio, non tamen datur titulus dominij. Quarta causa non excusans a restitutione est sententia iudicis, quae non nititur rei veritate, sed praesumptione; tunc enim, qui propter sententiam iudicis in suum fauorem latam non restituit, non est

Tom. VI.

tutus in conscientia. Quinta causa est ingressus Religionis, de qua tamen discrepant Doctores, ut ego alibi adnotaui. Vide Hurtadum de iustitia, disp. 9. diff. cult. 7.

Alibi in Resol. quae hic sunt in com. 7. tit. 1. Ref. 140. & 141.

RESOL. XXIX.

An licitum sit tradere pecuniam alteri sibi, aliam rem tradenti, vbi gratia domum hoc passus, ipse utatur re alter vero pecuniam, qui contractus dicitur Agoderes? Ex p. i. tr. 8. Ref. 28.

§. 1. **R**espondeo affirmatiue, dummodò in tali contractu adsint duae conditiones. Prima, ut lucrum cesset illi, qui pecuniam tradit; sicut enim in mutuo licite aliquid recipi potest titulo lucri cessantis, ita & in isto contractu. Secunda, ut in dicto contractu apponatur pactum retrouendendi in fauorem vtriusque contrahentis, ita ut tradens pecuniam obliget se ad rem acceptam restituendam, si qui pecuniam accipit, restituat pecuniam; & contra. Si igitur non adsit titulus lucri cessantis, & pactum retrouendendi, praedictus contractus erit usurarius, & mortuum palliatum; nam tradens pecuniam recipit lucrum, quatenus vitur re accepta non computato pretio vsus in sortem. Et ita docet Bonacina de contrall. disp. 2. q. 2. punct. 7. §. 1. n. 7. qui citat Couartuiam & Medinam. Vide etiam Homobonum de exam. Eccles. part. 2. tract. 9. c. 13. q. 42. Sed de hac quaestione iterum redibit sermo.

Red'bit in Res. quae hanc sequetur, & in alia eius not.

RESOL. XXX.

An contractus, qui vniq. dicitur Godere, Agoderes, sit licitus? Ex p. i. tr. 8. Ref. 82.

§. 1. **H**ic contractus saepissime in praxi frequentatur, & de illo superius aliqua diximus. Antiqui, ut notat Homobonus de bonis de exam. Eccles. p. 2. tract. 9. c. 13. q. 42. asserunt, contractum hunc validum esse, si illicita pacta non contineat, eò quòd in contractum innominatum resoluitur. Do. ut des.

Superius in Res. quae hic est anteced. & in Res. seq. & lege doct. & in alia eius not.

2. Sed, ut docet Molseus in summ. tom. 2. tract. 12. cap. 8. n. 47. ad euitandam suspitionem usurarum efficitur talis contractus emptionis, ut dominus praedij illud vendat infra certum tempus, conuento pretio pacto adiecto, quòd possit emptor soluere pretium infra tot annos, cum pacto de retrouendendo, & adiciatur pactum, ut per quinquennium, verbi gratia, expelli nequeat ab illo praedio. Itaque, si fructus praedij sint aequales cum interesse, quòd percipitur ex illa pecunia, ut ad rationem nouem, & infra pro centenatio; contractus continet iniustitiam; si adit inaequalitas, contractus reducendus est ad aequalitatem. Ita ille. Vide Scacciam de commer. §. 1. q. 1. n. 470. & seq. Surdum in conf. 425. Carroc. de locat. & cond. part. 1. q. 4. & alios. Vide etiam Couartuiam lib. 3. var. resol. c. 9. n. 3. Conradum de contr. q. 84. Medinam tract. de usura q. 15. qui praebent alium modum pro iustificatione supra dicti contractus, licet Azorius part. 3. lib. 9. c. 20. contrarium videatur docere.

RESOL. XXXI.

An fructus ex pignore perceptos teneatur mutuator in sortem computare? Et an ratione lucri cessantis, damni emergentis, vel aliorum iusti tituli, ex pacto eos sibi posse reseruare? Et alij duo casus excipiuntur in textu huius Resolutionis circa hoc.

De

At difficultas est, quo titulo possit mutuator in casu fructus feudi, vel rei emphyteutica sibi pignus crediti sine usura percipere, & in sortem non computare?

Et an, si Princeps Supremus sine tempore belli, sine in alia Reipublica necessitate accipit à subditis magnam pecuniam summam, & dat in pignus Civitatem, vel dominium fructiferum; Nobiles illi, qui talia pignora accipiunt, non solent in sortem computare fructus, quos ex pignore accipiunt, quaritur, an hoc licite fiat?

Et alius casus circa hoc adducitur in §. vltim huius Resolutionis. Ex part. 11. tractat. 7. & Miscellan. 7. Resol. 26.

Sup. hoc in duab. præc. Rel. & infra lege doctrinam Rel. 58

§. 1. **R**espondeo affirmatiue, & ideo si pignus sit datum creditori tantummodo in securitatem debitorum tenetur creditor fructus ex eo perceptos in diminutionem sortis inferre, nisi ratione lucri cessantis, damni emergentis vel alterius iusti tituli, ex pacto eos sibi possit referuare. Ita communiter Doctores Rebellius libro 8. q. 11. Reginaldus libro 25. num. 204. Molina disput. 320. Medina quest. 2. de usuris. Salas dub. 28. Salon. 2. 2. quest. 78. art. 2. controvers. 12. Aragonius ibidem, & docet expressè Alexander III. in cap. 1. & 2. de usur. Limitat hoc Sotus de iustitia, quest. 1. art. 2. ad finem, quem sequitur Sa verb. pignus, num. 9. ne procedat in creditore percipiente fructus modicos ex pignore, quod dominus colere non intendebat, quia illius fructus industriae colentis adiudicandi sunt. Sed merito hanc restrictionem reprobat Nauar. cap. 17. num. 216. Molina disput. 320. post inirium. Rebellius 2. part. de iustitia libro 8. quest. 11. num. 2. Lessius lib. 2. cap. 20. dub. 16. num. 137. Salas de usuris, dubio 28. numero 5. eò quod res suo domino fructificare debeat, ac proinde nisi censcantur liberaliter donati, præsumendi sunt (inquit Salas numero 6.) domino pignoris pertinere deductis expensis,

2. Quinimò non solum domino pignoris compeunt fructus ex pignore collecti deductis expensis, sed etiam fructus, quos ex culpa lata, & leui, colligere omittit.

3. Caterum si illud quod in pignus offertur nolit creditor in pignus accipere, sed in emptum cum pacto de retrovendendo fructus intermedij temporis perceptos, non tenebitur computare in sortem, quia percipit fructus rei cuius dominium habet. Sicuti obseruant Molina dict. disput. 320. circa finem. Lessius l. 2. cap. 20. dub. 16. num. 137. Salas dub. 28. num. 5. Quod intelligendum est cum in gratiam venditoris hoc pactum institutum est, alias si emptor conueniret, vt post aliquod tempus venditor rem emptam reciperet, neque fructus perceptos deduceret, vltimam palliatam committeret, quia illa non tam esset venditio, quam pignoratia, vt aduertit Salas loco citato.

4. Stat igitur communis conclusio, fructus pignoris esse in sortem principalem computandos; verum excipiuntur ex hac regula duo casus. Primò, quando emphyteuta rem emphyteuticam, vel feudatarius feudum oppignorat domino directo: tunc enim fructus non computantur in sortem, sed cedunt domino directo, integra manente ipsius sorte principali, inodò nullum eo tempore dominus directus exigat à feudatario, vel emphyteuta seruicium aut pensionem; ita definit Innocentius III. cap. 1. de feudis. At difficultas est quo titulo possit mutuator in tali casu fructus feudi, vel rei emphyteutica sibi in pignus crediti sine usura percipere, & in sortem non computare: Molina disput. 321. post aliorum multas allatas rationes; hanc ipse ex Maiore, Gab. & Almaino affert, & sequitur huiusmodi fructus accipi vi contractus feudalis & emphyteutici, qui sub hac conditione fuerunt à principio initi, vt quotiescumque feudum ipsius, vel res emphyteutica rediret ad dominum directum, rediret simul cum dominio vtili. Quod

autem hac conditione à principio instituti sunt, constat ex prædicta consuetudine.

5. Secundus casus exceptiuus à regula generali est, fructus, qui percipiuntur ex pignore tradito Genero pro dote nondum soluta. Leg. Syluius 2. 2. quest. 78. art. 2. in respons. ad 6. nam neque hi computantur in sortem, vt statuit idem Pontifex cap. salubriter de usuris, his verbis: sanè generum ad fructus possessionem, qui sibi à focero sunt pro numerata dote pignori obligati, computandos in sortem non credimus compellendum. Rationem reddit (cum frequenter, inquit, dote fructus non sufficiunt ad onera matrimonij supportanda. Ex qua ratione infert Glossa, non posse generum huiusmodi fructus ante contractum matrimonium percipere, quia cum illi concedantur ad onera matrimonij toleranda, ante contractum matrimonium extra sortem percipi non possunt.

6. Et de omnibus superius dictis præter Doctores citatos vide Ioannem Vvigers de iustitia, tractat. 3. c. 6. dubio 13. & 14. necnon Baumium in Theologia moral. tome 3. lib. 2. quest. 35. 36. & 37. doctum, & acutum Petrum Vvadingum ex Societate Iesv tract. de contr. disp. 6. dub. 10. §. 2. cum sequentibus. Qui etiam ponit in paragrapho 5. casum nimis practicabilem, ait enim Princeps supremus sine tempore belli, sine in alia Reipublica necessitate, accipit à subditis magnam pecuniam summam, & interim dum differt solutionem dat in pignus ciuitatem, vel dominium fructiferum; Nobiles illi, qui talia pignora accipiunt, non solent in sortem computare fructus, quos ex pignore accipiunt. Quaritur an hoc licite fiat?

7. Et respondet, posse honestari illam praxim aliquot titulis, primùm iuggerit Caietanus 2. 2. quest. 75. art. 2. ad sextum, vt non accipiant in pignus, sed emanant cum pacto retrovendendi, sine obligando se, quod iterum vendent Principi, qui dedit, quando pretium numerabit, & in tali casu, cum fiant domini rei tradite per veram emptionem; percipiunt fructus ex re sua, & non amplius aliena, proindeque non computant eos in sortem, & hic titulus forte in praxi seruat, etiam si contrahentibus non ita explicitè in mentem veniat. Secundus est, contractus censualis redimibilis ex parte venditoris, vt supra meminimus, verbi gratià, vt possit Princeps, qui vendit sensum mutuatori, se exsoluere soluendo capitale, interim tamen dum non refundit, dat pignus, ex quo creditor possit soluere sibi quotannis interesse ordinarium sex in centum. Sed hic titulus non sufficit ad excusandam praxim, quia proprie dicti pignoris subiecti censui creditor non est dominus, sed dominium manet penes debitorem. Videmus autem vbique, penè eos qui accipiunt à Rege dominia, vel Ciuitates in pignus, suo non Regis nomine illa administrare, & effici veros dominos, donec soluantur fors debita, admittenda proinde est translatio dominio vtilibus, vt ipse creditor ex dominio illo tanquam ex re sua fructus percipiat, & propterea hæc valde improprè vocantur pignora, & videntur donationem in diem habere coniunctam, vel ad certum, vel incertum tempus, scilicet donec certa summa pecunie tibi refundetur à domino, & potest bene donatio talis præsumi facta à supremis Principibus subditis de se bene meritis.

8. Nota tamen ex Salas dubio 28. de usur. si Princeps suam mentem explicet, quod nempe nolit, aut fructus donare patrimonialium honorum, & dominium totum vile transferre in creditorem, & tantum velit ei dare iurisdictionem in territorium, vel Ciuitatem, & transferre in eam curam gubernandi subditos, tunc percipere omnes fructus iurisdictionis, & vectigalia, quæ Principi dari solebant, qui talia dantur Principi tanquam stipendium laborum, quos suscipit in subditis gubernandis, & tuendis, cum ergo illa cura sit in eum translata, merito stipendia percipit, & cum Principis

Principes supremi raro habeant bona patrimonialia quorum sint particulares domini, sequitur ordinari è creditores non tenei computare in sortem fructus, quando tota iurisdictione in ipsos est translata. Et hæc omnia docet VVadingus *ubi supra*, quæ valde notanda sunt, nam talis calus à paucis pertractatur, & in praxi frequenter solet accidere.

RESOL. XXXII.

Quinam competat fructus rei venditæ?
Et difficultas est, quando nihil de fructuum conventionione actum est.

Pro quibus proponitur primo, ad quem pertineant fructus venientes quidem post rei traditionem, sed ante pretij solutionem, vel antequam habitum sit pro soluto?

Secundo, ad quem pertineant fructus nondum apparentes rei venditæ, & nondum traditæ, & ante solutionem pretij?

Tertio, ad quem pertineant fructus rei venditæ, & traditæ, soluto pretio, vel habita fide de pretio, & concessa dilacione ad soluendum?

Et in supradictis tribus casibus sunt etiam aliqua distinctiones. Ex p. 11. tr. 7. & Misc. 7. Ref. 33.

§. 1. SI de fructibus tam enatis, quam nascituris consentium sit inter contrahentes ad quem spectare debeant, conventionioni standum esse aperte colligitur in *leg. qui fundum. §. fundi, ff. de contrahend. empr. & l. Jul.anus, §. si fructibus, ff. de actionib. empr.*, & tradunt Doctores communiter.

1. Difficultas est quando nihil de fructu in conventionione actum est, & nunc etiam distingui oportet de fructibus, alij enim sunt fructus pendentes, & apparentes iam tempore venditionis, alij vero sunt non pendentes neque apparentes, vt in arbore aliquando quidem pendens, & apparent fructus, siue maturi, siue immaturi.

3. Ac de iis dicendum est etiam vniuersim, fructus pendentes, & apparentes tempore venditionis pertinere ad emptorem, siue maturi, siue immaturi, quoad valorem, quem habent tempore venditionis. Et ratio est primò, quia fructus pendentes tempore venditionis censentur pars rei empta, & simul cum ipsa emi, ergo simul cum illa ad emptorem pertinere debent. Secundo, quia sic habetur *l. Iulianus, §. si fruct.* Tertio, quia si res periret, vel deterior fieret, periret, aut deterioraretur emptori, ergo illi etiam fructificare par est, cuius est damnum, sit etiam commodum. Et ita docet Dicaillus *de iusticia, lib. 2. tract. 9. disp. 1. dub. 11. num. 116. cum sequenti*, secundo vendito equo, nisi aliud exprimat, intelligi vendita ornamenta, vt sella, ephippium, stratum, & cætera; quamuis enim hæc non sint fructus equi, si tamen equus cum illis venalis fuit propositus, & consensus, omnia censentur simul vendita, tanquam accessoria, & adiacentia principali: Oppositum tamen dicendum est si sine illis fuit propositus, vel venditus in absentia: Et hæc omnia difficultatem non habent.

4. Sed tria sunt, quid dicendum de fructibus, qui tempore contractus non existunt pendentes, vel apparentes, & in tribus statibus de hac re possumus loqui. Primò ad quem pertineant fructus venientes quidem post rei traditionem, sed ante pretij solutionem. Secundo ad quem pertineant fructus rei traditæ quidem, & soluto pretio, vel habito pro soluto, aliqua ex rationibus prædictis.

5. Circa primum de fructibus post rei traditionem, sed ante pretij solutionem, vel antequam habitum sit pro soluto modis prædictis; Ant. Gomez 2. var. cap. 2.

Tom. VI.

n. 11. Couarru. 2. *variar. cap. 15. n. 2.* & Lutijs *lib. 3. cap. ... per totum*, Molina *disp. 268. n. 8.* docent, fructus rei venditæ, & traditæ ante pretij solutionem pertinere ad venditorem: probant *ex l. curabit, C. de alt. empr.* vbi Minor quidam vendiderat rem de qua ibi, & lex sic habet; Curabit Præfes Prouinciæ compellere emptorem: qui nactus possessionem fructus percipit, & partem pretij, quam penes se habet cum vltis restituere, quas, & perceptorum fructuum ratio, & Minoris ætatis fauor, licet nulla mora interuenerit, generauit: vbi aperte supponitur emptorem non potuisse percipere fructus rei in integrum, quia non soluerat pretium in integrum, sed tantum partem fructuum iuxta quantitatem pretij soluti; ergo si nihil sit solutum pretij, nihil fructuum pertinet ad emptorem. Probant etiam *ex l. vlt. de peric. & commod. rei empr.* Deinde probant ratione, quia æquitas naturæ non patitur, vt prius emens ex re venditæ percipiat fructus, quam soluat pretium, quia ex ratione pretij habet tantum titulum ad illam, quæ ratio magis vrget, si emptor sit in mora soluendi pretij. Vnde Couarruias vult prædictas vsuras concedi in recompensationem fructuum, quos ipse existimat ad venditorem pertinere, quem Bonacina, & alij putant adhuc esse dominium rei, donec ipsi soluant pretium; vel ipse habeat pro soluto: fructus autem rei ad dominium pertinent.

6. Ex his sequitur ad venditionem agri pertinere messem, quæ erat ante venditionem collecta, etiam si ex ea conductor pensionem nondum debebat, quia terminus pensioni præstitutus, nondum aduenerat.

7. Sequitur secundo, si tempore vindemiæ maturæ, sed nondum collectæ, vendatur vinea, emptoris fore totum fructum vuarum nondum decerptarum.

8. Sequitur tertio, si domus vendatur tertio alicui locata à tempore venditionis, pretium locationis cedere emptori, & pro rata debere illud diuisi inter emptorem, & venditorem, quando terminus solutionis post venditionem demum expirat. Excipit nisi venditor sit Fiscus: tunc enim tota pensio cedit emptori, quia in huius compensationem tenetur ratum habere contractum locationis à Fisco initum, qualem contractum initum à priuato venditore non teneretur ratum habere, *l. emptorem, Codice locati.*

9. Sed contrariam sententiam tuetur Gabriel *in 4. disp. 15. q. 21. concl. 4. cas. 3.* Rosella *v. vsura 1. Annilla q. 15.* Syluester *v. Emptio, q. 3. n. 4. & v. vsura, 2. q. 11.* qui alios citat. Idem Petr. Nauarra *lib. 3. de rest. c. 2. dub. 13.* Sà *verb. Venditio num. 4.* Mercado *lib. 2. c. 12. circa fin. Gutt. in q. Canon. c. 39. n. 19.* asserentes huiusmodi fructus non pertinere ad emptorem, nisi soluto pretio, vel saltem habito à venditore vt soluto, & ad certum diem dilato, quo non soluto, tenetur emptor soluere vsuras adæquantes fructus, quos à tempore moræ ipse percipit; Colligitur *leg. 4. Cum inter C. de periculo. & c.* quæ lex, vt commodum, vel incommodum rei venditæ transeat ad emptorem, requirit vt inter emptorem, & venditorem de pretio conuentum fuerit: Et ex præcitata *lege fructus. C. de actionibus empr.* in qua sic sancitur: fructus post perfectum iure contractum, emptoris spectare personam conuenit, ad quem, & functionum grauenam pertinet: Venditor quoque pretium tantum, at si moram intercessisse probetur, vsuras ex officio iudicis exigere potest. Idem colligitur *ex paragrafo venditæ. in sit. de rerum diuisione.* in quo dicuntur res venditæ fieri emptoris. Si venditori pretium soluerit, vel alio modo ei satisfecerit: & ex *lege Iulianus, §. offerri, ff. de action. empr.* offerri pretium venditori, ab emptore, inquit, debet, cum ex empto actio est: Veditor enim quasi pignus retinere potest eam rem, quam vendidit. Ratio verò est, quia æquum nõ est, vt emptor fructus rei venditæ percipiat, & venditor non possit frui pretio sibi debito